

ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ НЕГІЗІНДЕ ЖЕТКІНШЕКТЕРДІҢ АҚПАРАТТЫҚ DAҒДЫСЫН ДАМУЫНЫҢ МӘНІ

Сламбекова Т.С.¹, Жүсіпбек Д.Ж.²

¹п.ғ.к., профессор, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан

²магистрант, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан

¹e-mail: slambekova.t@mail.ru, ²e-mail: zhusupbek_dilara@mail.ru

Андатпа. Бұл мақалада қашықтықтан оқыту технологиясы негізінде жеткіншектердің ақпараттық дағдысын дамытудың мәні ашып көрсетіледі. Қашықтықтан білім беру жүйесі білім алушылардың білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағдарланған оқыту үдерісін ақпараттық ресурстық, аппараттық-бағдарламалық және әдістемелік тұрғыдан қамтамасыздандырудың бірізділікпен ұйымдастырылған жиынтығын және білім алушылар мен педагогтердің қашықтан өзара әрекеттесуін білдіреді. Қашықтықтан білім беру технологиясы білім алушылар мен педагогтердің жанама өзара әрекеттесуі кезінде ақпараттық-коммуникациялық желілерді пайдалануы деп түсіндіріледі. Қазіргі уақытта ақпаратпен жұмыс істеу қабілеті үнемі өзгеріп отыратын ақпараттық қоғам жағдайында заманауи оқушы тұлғасының жан-жақты дамуында маңызды болып табылады. Жеткіншектер ақпараттық мәдениетке ие болуы, сонымен қатар дағдылардың қалыптасуына алып келетін ақпараттық іскерліктердің негізгі түрлерін меңгеруі тиіс. Жеткіншектердің ақпаратпен жұмыс істей білу қабілетін жоспарланған танымдық оқу әрекеті ретінде қарастыруға болады. Қашықтықтан оқыту технологиясы компьютерде ақпаратты түрлі мультимедиа технологиясы, ақпаратты графикалық ұсыну, бейне және аудиоматериалдарды пайдалану арқылы визуализациялауға мүмкіндік береді.

Тірек сөздер: қашықтан оқыту, қашықтан оқыту технологиясы, дағды, ақпараттық дағды, ақпараттық дағдыны дамыту.

«Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында»: білім беру ұйымдарын цифрлық инфрақұрылыммен және қазіргі заманғы материалдық-техникалық базамен жаратқандыру міндеттерінің белгіленуі қашықтықтан оқыту технологиясы негізінде жеткіншектердің ақпараттық дағдысын дамытудың мәселесінің өзектілігін арттырады.

Ақпараттық және коммуникациялық технологияларды оқу-тәрбие үдерісіне қолдану мәселесі Г.Б.Ахметова, Е.Ы.Бидайбеков, Д.М.Жүсіпбаева, И.В.Роберт, А.В.Хуторской, Е.С.Полат және т.б. ғалымдар еңбектерінде дың әртүрлі аспектіде зерттелінсе, ал А.А.Андреев, Е.В.Артықбаева, Г.А.Мадьярова және т.б. ғылыми зерттеу жұмыстарында бағдарламалық құралдарды пайдаланудың әдістемесін жасау мәселесі жан-жақты қарастылады.

XX ғасырдың екінші жартысынан бастап ғылыми-техникалық прогрестің дамуына және оның қоғам өмірінің барлық салаларына әсерінің артуына байланысты әлемдік білім беру жүйесінде құрылымдық өзгерістер орын алды.

Білім беру елдің әлеуметтік-экономикалық даму деңгейін арттыру, оның әлемдегі бәсекелестік ұстанымын нығайту, ғылыми-техникалық прогресті қамтамасыз ету және инновациялық әлеуетті қалыптастыру, сондай-ақ адамзаттың өмір сүруімен байланысты бірқатар жаһандық мәселелерді шешу факторы ретінде қарастырыла бастады. Ол адамды ақпараттардың үлкен көлемін тез қабылдау және өңдеумен, заманауи құралдарын, жұмыс істеу әдістері мен технологияларын меңгеруге дайындаудың қажеттілігімен тығыз байланысты.

Е.Ы.Бидайбековтың пікірінше, «ақпарат» қоғамның табысты даму қабілеттілігіне көп жағдайда алғышарт болып табылатын стратегиялық ресурс» болса, «ақпараттандыру» адамзат қызметінің барлық қоғамдық елеулі түрлеріндегі шынайы, жекілікті және уақтылы білімді толық пайдалануды қамтамасыз етуге бағытталған шаралар кешені болып табылады [1].

И.В. Роберт қоғамды ақпараттандыру ақпараттық ресурсқа әрбір индивидтің қол жетімділігін қамтамасыз ететін қоғамның интеллектуалдық әлеуетін өсіреді, оны пайдалануды өзектендіреді. Осыдан қоғамдық өндірістің мәдениет, өнер, білім беру салаларында ақпараттық технология негізіндегі өзара әрекеттесуді жүзеге асыру қажет деп тұжырымдайды [2].

А.В.Хуторскийдің пікірінше, қашықтықтан оқыту «телекоммуникация құралдарының көмегімен оқыту, онда білім беру субъектілері кеңістіктік немесе уақытша қашықтыққа ие бола отырып, жалпы білім беру үдерісін жүзеге асырады, бұл олардың сыртқы білім беру өнімдерін және білім беру субъектілерінің ішкі өзгерістерін (өсуін) құруға бағытталған», - деп тұжырымдалады [3].

Е.С. Полат қашықтықтан оқытудың негізгі ерекшеліктеріне мыналарды жатқызады: икемділік (білім алушылардың ыңғайлы уақытта, қарқынмен, өз орнында жұмыс істейуі); модульділік; экономикалық тиімділік (білім берудің дәстүрлі нысандарынан 50%-ға арзан); оқытушының жаңа рөлі: оқытушы студенттерге өзін-өзі анықтауға көмектесетін оқу топтарын басқару, танымдық процесті үйлестіру, бағытты түзету, кеңес беру; білім беруді мамандандырылған бақылау - қашықтықтан ұйымдастырылған емтихан, әңгімелесу, тестілеу жүйелерін пайдалану; мамандандырылған технологиялар мен оқыту құралдарын пайдалану: қашықтан оқыту технологиясы – бұл материалды өз бетінше игеру процесінде адаммен өзара әрекеттесу әдістері, нысандары мен құралдарының жиынтығы [4].

А.А. Андреев қашықтан оқытудың дидактикалық негіздерін зерттей отырып, қашықтан оқыту технологиясын жүзеге асырудағы оқытудың ашықтығы мен икемділігін қамтамасыз ету қағидасын (әңгімелесу, емтихан, тестілеу түрінде оқу мүмкіндігі үшін қабылдау) ерекше атап көрсетеді. Автордың пікірінше, қашықтықтан оқыту технологияларын қолдану үшін қашықтықтан білім берудің ақпараттық желілерін құру қажеттілігі, бұл білім алушыларға білім беру ұйымында тиісті қызметтер болмаған кезде білім беру бағдарламасын қажетті бағытта түзетуге немесе толықтыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар қашықтықтан оқыту технологиясын қолдану білім беру қызметтерінің құнын едәуір төмендетеді және тұтынушының уақытын үнемдейді деп есептейді [5].

Қашықтықтан оқыту технологиялары заманауи ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды қолдануға негізделіп, өз бетімен жұмыс, тренинг, зертханалық жұмыс сияқты әртүрлі оқыту әдістерін органикалық түрде біріктіре алады. Қашықтықтан оқыту кезінде мұғалім мен оқушы бір-бірінен кеңістікте бөлінеді, бірақ сонымен бірге олар оқу курсының құрудың арнайы әдістері, электрондық пошта мен Интернетті, Skype, Zoom топтық байланыс бағдарламаларын және басқаларын қолдана отырып, бақылау формалары арқылы өзара әрекеттесе алады.

Үздіксіз білім беру жүйесінде оқыту үдерісінде қашықтықтан оқыту технологияларын қолданудың негізгі дәлелі бұл білім беру қызметтерін тұтынушылар сегментінің көбеюі болып табылады.

Қашықтықтан білім беру технологияларын қолданудың дидактикалық ерекшеліктері оларды енгізу мақсаттарын жаңа түсінуге және түзетуге мүмкіндік береді, оларды келесідей анықтауға болады:

- оқу мақсаттарын анықтау және материалды қолдану арқылы оқушылардың зияткерлік белсенділігін ынталандыру, сондай-ақ оқушыларды оқу материалын іріктеуге, өңдеуге және ұйымдастыруға тарту;

- оқушының оқуға итермелейтін құндылықтары мен ішкі себептерін нақты анықтау арқылы қол жеткізілетін мотивациясын арттыру;

- оқыту технологиялары мен әдістерін кеңейту және тереңдету арқылы қол жеткізілетін оқыту және өзін-өзі оқыту құзыреттілігін дамыту.

Қашықтықтан білім беру технологияларын қолдану тәжірибесі үздіксіз білім беру жүйесінде қашықтықтан білім беру технологияларын қолданудың бірқатар нақты дидактикалық қағидаларын анықтады.

Ақпараттық қоғамды дамыту өмірдің барлық салаларында, оның ішінде білім беру жүйесінде қашықтан оқыту технологиясын кеңінен қолдануды көздейді, бұл тәсіл бірқатар факторлармен айқындалады. Біріншіден, технологияларды енгізу адамзаттың білімі мен жинақталған тәжірибесін ұрпақтан-ұрпаққа ғана емес, сонымен бірге бір адамнан екінші адамға беруді едәуір жылдамдатады. Екіншіден, адамға қоршаған ортаға және болып жатқан әлеуметтік өзгерістерге табысты және жылдам бейімделуге мүмкіндік береді. Үшіншіден, бұл технологияларды білім беруге белсенді енгізу ақпараттық қоғамның талаптарына және дәстүрлі білім беру жүйесін реформалау процесіне жауап беретін білім беру жүйесін құрудың маңызды факторы болып табылады.

Қашықтан оқыту технологияларын қолданудың мақсаты білім беру ұйымдарының бірыңғай ақпараттық кеңістігін, тәрбие-білім беру үдерісінің барлық қатысушылары (әкімшілік, педагогтар, білім алушылар және олардың ата-аналары) жұмылдырылған және ақпараттық деңгейде байланысқан жүйені құру болып табылады.

Бүгінгі таңда білім беру бағдарламасын меңгеруде білім алушылардың тұлғалық, пәндік және метапәндік нәтижелерге қол жеткізуі тиіс екені қарастырылады. Осының ішінде метапәндік нәтижелер шеңберінде келесі танымдық іскерліктерді меңгеруі қажеттілігін ерекше атауға болады:

- зерделенетін объектілер, үрдістер мен құбылыстардың үлгілерін, оқу және практикалық міндеттерді шешу сызбанұсқаларын жасау үшін ақпараттарды ұсынудың таңбалық-символикалық құралдарын пайдалану;

- коммуникациялық және танымдық міндеттерді шешуде сөйлеу құралдары мен ақпараттық және коммуникациялық технологиялар құралдарын белсенді қолдану;

- оқу бағдарламасының коммуникативтік және танымдық міндеттері мен технологияларына сәйкес ақпараттарды іздеу, жинау, өңдеу, талдау, ұйымдастыру, ұсыну және түсіндірудің әртүрлі тәсілдерін қолдану, онда ақпараттық меңгеру этикасы және этикет нормаларын сақтау.

Бұл іскерліктер ақпаратпен жұмыс істеу қабілетінің құрамдас бөліктерін сипаттайтын ақпараттық дағдылар тобын айқындауға мүмкіндік береді. Жалпы алғанда, ақпараттық іскерлікке мыналар енгізіледі: ақпараттарды іздестіру; ақпараттарды талдау және өзгерту; ақпаратты сақтау және ұсыну; алынған ақпаратты бағалау.

Сондықтан қашықтан оқыту технологиясы негізінде жеткіншектердің ақпараттық дағдысын дамытудың мәнін ашып көрсетуде ақпараттарды іздестіру, талдау және өзгерту іскерліктеріне мазмұндық сипаттама беріледі.

Ақпараттарды іздестірудің өзіне төмендегі іскерліктер жатқызылады:

- сан алуан түрлі ақпарат көздерімен жұмыс істей білу: ғылыми-көпшілік және шығармашылық мәтіндер немесе оқу мақалалары, иллюстрация, сызбанұсқа, табиғи объектілер мен құбылыстар үлгісі, диаграмма, өз бетімен бақылау, энциклопедия немесе интернет желісі;

- пайдаланылған әдебиеттер және басқа ақпарат көздерді тізімін құрастыру;

- жас ерекшелігіне сәйкес сөздіктер мен анықтамалықты қолдана алуы;

- ақпаратты бірнеше ақпарат көздерінен ала білу, электрондық тасымалдаушыдағы сөздіктер мен анықтамалықтарды қолдан алуы;

- іріктеп алынған материалдарды өз бетімен орындаған жұмыстарда (хабарлама, шығарма, эссе, зерттеу жұмысы, жоба) дайындау барысында электрондық каталог немесе сурет, сызбанұсқа, кесте түрінде жүйедей білуі;

- ақпараттарды қағаз түрінде (альбом, дәптер, т.б.) және электрондық тасымалдағышта (диск, USB-жинақтағышта) реттелген құрылым түрінде (мақала, сурет, аудио, сілтеме, т.б.) түрінде сақтай білуі; т.б.

Ақпараттарды талдау және өзгерту келесі іскерліктерден тұрады:

- мәтіннің тақырыбын және негізгі ойын анықтау, мәтінде мағыналық бөлімдерге бөлу, мәтіннің қарапайым жоспарын құрастыру, оқыған немесе тыңдаған мәтінді ауызша баяндап бере алу;

- мәтіндегі фактіні айқын түрде таба білу: сандық мәліметтерді, негізгі оқиғаның мазмұнын бөліп көрсету және оның бірізділігін құрастыру; ақпаратты алфавит, сандық параметрі (өсу немесе кему), ара қатынасы мен тәуелділігі (математикалық) бойынша реттеу;

- ақпараттарды айқын емес түрде ұсына алуы және түсіне білуі: мысалы, элементтер топтарының жалпы белгісін бөліп көрсету құбылыстарды

сипаттына қарай сипаттама беру, келтірілген ойды дәлелдейтін бірнеше мысалдарды мәтіннен таба білу; т.б.

Демек, қашықтықтан білім беру технологиялары ақпараттық-коммуникациялық ресурстарды игеру мүмкіндігі ғана емес, сонымен қатар үздіксіз білім берудің жүйелік сапасының өзгеру факторы, қазіргі қоғамның құндылықтарының бірі және оның перспективалық дамуы, әлемдік білім беру жүйесін жетілдірудің қажетті құрамдас бөлігі болып табылады.

Сондықтан ақпараттық дағдылар жеткіншектердің жаңа ақпаратты бөліп алу, оны бар ақпаратпен байланыстыру және оны жұмыста қолдану (бағдарлау), алдын-ала таңдау жасау, ақпаратты алу және өңдеу) қабілетін көрсетеді, бірақ оны бір формадан екіншісіне түрлендіруді (мәтін, схема, кесте және т.б.) негізінен мұғалімнің көмегімен орындайды.

Қорыта келгенде, қазіргі заманғы компьютерлік және телекоммуникациялық технологиялардың қарқынды дамуы инновациялық оқыту технологиясының көмегімен өзін-өзі оқытудың жаңа мүмкіндіктеріне мен перспективаларына жол ашады. Қашықтықтан оқыту технологиясы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы жетістіктерді барынша қолданумен бірге проблемалық зерттеуді және дамыта оқытуды іске асыратын әдістердің жиынтығына негізделген педагогикалық технологиялар. Қашықтықтан оқыту технологиясын қолдана отырып, тиімді оқыту белгілі бір білім, білік, дағдыларды қажет етеді. Мысалы, нәтижелі оқыту үшін оқуға үміткер тәуелсіз оқу жұмысының ғылыми негіздерімен таныс болуы керек, компьютермен жұмыс істеудің белгілі бір дағдылары болуы керек және т. б. Білім беру үдерісінде қашықтықтан оқыту технологиясын қолдану бағдарламаларды және қосымша білім алудың сан алуан түрлерін жүзеге асыруда тиімді болып табылады.

ӘДЕБИЕТ

[1] Бидайбеков Е.Ы. Білімді ақпараттандыру және оқыту мәселелері. – Алматы, 2014. – 352 б.

[2] Роберт И.В. Теория и методика информатизации образования. 3-е изд.– М.: ИИО РАО, 2010. – 354 с.

[3] Хуторской А. В. Интернет в школе: практикум по дистанционному обучению. – М.: ИОСО РАО, 2000. – 304 с.

[4] Теория и практика дистанционного обучения: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений /Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В. – М.: Академия, 2004. – 416 с.

[5] Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация. - М.: Издательство МЭСИ, 2010. – 350 с.

REFERENCES

[1] Bidaibekov E.I. Bilimdi aqparattandırw jäne oqıtıw мәseleleri (Problems of informatization and teaching of knowledge). – Almatı, 2014. – 352 b. [in Kaz.]

[2] Robert I.V. Teoriya i metodika informatizatsii obrazovaniya (Theory and methods of informatization of education). 3-ye izd.– M.: IO RAO, 2010. – 354 s. [in Rus.]

[3] Khutorskoy A. V. Internet v shkole: praktikum po distantsionnomu obucheniyu (Internet in school: workshop on distance learning). – M.: IOSO RAO, 2000. – 304 s. [in Rus.]

[4] Teoriya i praktika distantsionnogo obucheniya (Theory and practice of distance learning). Zavedeniy /Polat Ye.S., Bukharkina M.YU., Moiseyeva M.V. – M.: Akademiya, 2004. – 416 s. [in Rus.]

[5] Andreyev A.A., Soldatkin V.I. Distantsionnoye obucheniye: sushchnost', tekhnologiya, organizatsiya (Distance learning: essence, technology, organization). - M.: Izdatel'stvo MESI, 2010. – 350 s. [in Rus.]

СУЩНОСТЬ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ НАВЫКОВ ПОДРОСТКОВ НА ОСНОВЕ ДИСТАНЦИОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Сламбекова Т.С.¹, Жүсіпбек Д.Ж.²

¹п.ф.к., профессор, Евразийский национальный университет им.
Л.Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

²магистрант, Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева,
Нур-Султан, Казахстан

¹e-mail: slambekova.t@mail.ru, ²e-mail: zhusupbek_dilara@mail.ru

Аннотация. В данной статье раскрывается суть развития информационных навыков подростков на основе дистанционных образовательных технологий. Система дистанционного образования представляет собой последовательно организованную совокупность информационных ресурсов, аппаратно-программного и методического обеспечения учебного процесса, ориентированных на удовлетворение образовательных потребностей обучающихся, и дистанционное взаимодействие обучающихся и педагогов. Под дистанционными образовательными технологиями понимаются использования информационно-коммуникационных сетей при опосредованном взаимодействии обучающихся и педагогов. В настоящее время умение работать с информацией является важным в всестороннего развития личности современного школьника, в условиях постоянно изменяющегося информационного общества. Подростки должны обладать информационной культурой, а также владеть основные типы информационных умений, которые приводят к формированию навыков. Умение подростков работать с информацией можно рассматривать как планируемую познавательную учебную действия. Дистанционные образовательные технологии позволяют визуализировать информацию на компьютере с помощью различных мультимедиа технологий, графического представления информации, использования видео- и аудиоматериалов.

Ключевые слова: дистанционное обучение, дистанционные образовательные технологии, навыки, информационные навыки, развитие информационных навыков.

ESSENCE DEVELOPMENT OF ADOLESCENT INFORMATION SKILLS ON THE BASIS OF DISTANCE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

Slambekova T. S.¹, Zhusipbek D. Zh.²

¹c.p.s., professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University
Nur-Sultan, Kazakhstan

²master student, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan,
Kazakhstan

¹e-mail: slambekova.t@mail.ru, ²e-mail: zhusupbek_dilara@mail.ru

Abstract. This article reveals the essence of the development of information adolescents on the basis of distance educational technologies. The distance education system is a sequentially organized set of information resources, hardware, software and methodological support of the

educational process, focused on meeting the educational needs of students, and distance interaction between students and teachers. Distance learning technologies are understood as the use of information and communication networks in the indirect interaction of students and teachers. Currently, the ability to work with information is important in the all-round development of the personality of a modern schoolchild, in a constantly changing information society. Adolescents should have an information culture, as well as possess the basic types of information skills that lead to the formation of skills. The ability of adolescents to work with information can be viewed as a planned cognitive learning activity. Distance learning technologies allow you to visualize information on a computer using various multimedia technologies, graphical presentation of information, use of video and audio materials.

Keywords: distance learning, distance learning technologies, skills, information skills, information skills development.

Статья поступила 24.04.2021